

**การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล
ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019**

อติญาณ์ ศรีเกษตริน, กศ.ด.*

สุทธนันท์ กัลลกะ, พย.ม.**

ทัศนีย์ เกริกกุลธร, พย.ด.***

อัจฉราวิ ศรียะศักดิ์, พร.ด.****

อัจฉรา สุขสำราญ, วท.ม.*****

Received: October 23, 2023

Revised: December 5, 2023

Accepted: December 9, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลุ่มตัวอย่างคือ ตัวแทนผู้บริหารทั้งจากมหาวิทยาลัย สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และจากวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข กลุ่มละ 15 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจนข้อมูลมีความอิ่มตัว และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมนักศึกษาสำหรับรูปแบบการเรียนการสอนใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมถึงการเตรียมความพร้อมนักศึกษาเพื่อการเรียนออนไลน์ และการเตรียมความพร้อมนักศึกษาเพื่อการฝึกปฏิบัติงาน 2) การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติผ่านช่องทางออนไลน์ ได้แก่ การเรียนรู้ออนไลน์ การเรียนรู้ในสถานการณ์เสมือนจริง การฝึกปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จำลองเสมือนจริงระดับสูง และการพยาบาลผ่านเครื่องมือสื่อสารหรือแอปพลิเคชัน 3) ความต้องการสนับสนุนการเรียนรู้ครอบคลุมความต้องการสนับสนุนการเรียนรู้ทางออนไลน์ ความต้องการสนับสนุนการเรียนรู้ในสถานการณ์เสมือนจริงในห้องปฏิบัติการหุ่นจำลองเสมือนจริงขั้นสูง และความต้องการอุปกรณ์ป้องกันในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จำลองเสมือนจริงระดับสูงเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นักศึกษาพยาบาล

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

** อาจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี กรุงเทพมหานคร คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

ผู้ให้การติดต่อหลัก: E-mail: Suthanan.k@bcn.ac.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี สระบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ยะลา คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

***** อาจารย์ วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

Nursing Teaching and Learning Management during the COVID-19 Pandemic

Atiya Sarakshetrin, Ed.D *

Suthanan Kunlaka, M.N.S **

Tassanee Krirkgulthorn, D.N.S. ***

Atcharawadee Sriyasak, Ph.D ****

Achara Suksamran, M.S. *****

Abstract

This qualitative research aims to explore the experiences of nursing education management during the COVID-19 pandemic outbreak. The participants comprise administrators and lecturers of nursing institutions affiliated with the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation and with the Ministry of Public Health. Each group consists of 15 individuals, resulting in 30 participants providing information. In-depth interviews collected data until saturation was reached, and content analysis was used for data analysis.

The research revealed that nursing education management during the COVID-19 pandemic outbreak comprises three main themes. 1) Preparing students for the new teaching format involves theoretical and practical aspects, including readying them for online learning and preparing them for practical internships. 2) The management of nursing education, both in theoretical and practical aspects, in the online channel includes online learning, simulated real-life scenarios, practical nursing training in high-fidelity simulation-based learning, and nursing through communication tools or applications. 3) The learning support requirements encompass the need for online learning support, support in simulated real-life situations in the Simulation Lab, and protective equipment for high-fidelity simulation-based training to prevent the spread of infections.

Keywords: Management of nursing education, Coronavirus disease 2019, Nursing student

* Assistant Professor, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health

** Lecturer, Boromarajonani College of Nursing, Bangkok, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health; Corresponding Author E-mail: Suthanan.k@bcn.ac.th

*** Assistant Professor, Boromarajonani College of Nursing, Saraburi, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health

**** Assistant Professor, Boromarajonani College of Nursing, Yala, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health

***** Lecturer, Prachomklao College of Nursing, Phetchaburi Province, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute, Ministry of Public Health

บทนำ

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นปัญหาทางการสาธารณสุขที่มีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อทั่วโลกจากสถานการณ์การแพร่ระบาดที่รวดเร็วและกว้างขวางไปหลายประเทศทั่วโลก องค์การอนามัยโลกจึงประกาศให้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นการระบาดใหญ่ (Pandemic) จากการแพร่กระจายเป็นกลุ่มก้อนที่ทวีความรุนแรงของโรคอย่างรวดเร็ว และมียอดผู้เสียชีวิตจำนวนมาก (อมร ลีลารัตน์, 2563) ซึ่งการแพร่ระบาดที่รุนแรงส่งต่อความยุ่งยากในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัยจำนวนมากทั่วโลก เช่น การสวมใส่หน้ากากอนามัยตลอดเวลา การล้างมือ การทำงานที่บ้าน การเว้นระยะห่างทางสังคม เป็นต้น (Tolyat et al., 2022) และทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสุขภาพจิต รวมถึงปัญหาการเรียนการสอนทางการพยาบาล

การเรียนการสอนทางการพยาบาล ประกอบด้วย การเรียนการสอนภาคทฤษฎี การสอนในห้องเรียน ฝึกทักษะทางการพยาบาล และการเรียนการสอนภาคปฏิบัติที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนทางการพยาบาล เนื่องจากผู้เรียนจะมีประสบการณ์ตรงในการให้การพยาบาลแก่ผู้ป่วย ซึ่งการจัดการเรียนทั้ง 3 วิธีการ จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล ตลอดจนพัฒนาเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพยาบาล อย่างไรก็ตามจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้หลายประเทศไม่สามารถจัดการเรียนการสอนแบบตัวต่อตัวทั้งภาคทฤษฎีในชั้นเรียนและภาคปฏิบัติในแหล่งฝึกได้ เช่นเดิม หลายสถาบันการศึกษาต้องประยุกต์ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนยังดำเนินต่อไปได้ทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลอง และภาคปฏิบัติ เช่น การจัดการเรียนการสอนในประเทศอิหร่านที่ใช้การเรียนการสอนเสมือนจริง (Sadeghi et al., 2020) สำหรับประเทศอื่น ๆ มีการลดจำนวนชั่วโมงการฝึกปฏิบัติรวมถึงจำนวนผู้สำเร็จการศึกษา (Morin, 2020)

สำหรับการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลในประเทศไทย การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้การรักษาเป็นไปตามอาการของผู้ป่วย ประกอบกับยังไม่มีวัคซีนในการป้องกัน กระทรวงศึกษาธิการจึงมีมติให้ปิดสถานศึกษาทั่วประเทศทั้งรัฐและเอกชนทั้งในระบบและนอกระบบ ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ ปิดการเรียนด้วยเหตุพิเศษตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม 2563 เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) มาตรการดังกล่าวทำให้ทุกสถาบันการศึกษาประกาศหยุดการเรียนการสอนในชั้นเรียนทันที การฝึกภาคปฏิบัติบนโรงพยาบาลถูกงดหรือถูกเลื่อนออกไป ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนจัดการศึกษาที่วางไว้ จึงเป็นความท้าทายของสถาบันการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ตอบโจทย์กับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากสภาพการณดังกล่าวข้างต้น ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ยังจำกัด ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรการศึกษาทางการพยาบาล เห็นความสำคัญศึกษาการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้จะนำไปสู่การเตรียมความพร้อมการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล ในสถานการณ์แพร่ระบาดได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำถามการวิจัย

ประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนพยาบาลในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้บริหารและอาจารย์พยาบาลสังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และจากวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเข้าใจประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้บริหารและอาจารย์พยาบาลสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และจากวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ดำเนินการวิจัย ระหว่างเดือนมีนาคม - กรกฎาคม 2564 มีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารและอาจารย์จากสถาบันการศึกษาพยาบาลทั้งจากมหาวิทยาลัย สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และจากวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในทุกภาคของประเทศไทย รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 30 คน ทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด จำแนกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 คณบดี คณะพยาบาลศาสตร์จากมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 15 คน ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสถาบันการศึกษามาแล้ว ไม่น้อยกว่า 6 เดือน สนใจและเต็มใจให้ข้อมูล

- กลุ่มที่ 2 อาจารย์จากคณะพยาบาลศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน และอาจารย์จาก วิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุขจำนวน 15 คน มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 6 เดือน รวมทั้งสนใจและเต็มใจให้ข้อมูล ในการศึกษาครั้งนี้ได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจนข้อมูลมีความอิ่มตัว

เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ผู้สัมภาษณ์ คือ ผู้วิจัยที่มีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบเจาะลึก มีประสบการณ์เก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ลักษณะกึ่งโครงสร้างปลายเปิดสำหรับยืดหยุ่นตามการสนทนา เน้นการพูดคุยโดยตอบทีละคำถาม แนวคำถามได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ครอบคลุมประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด ได้แก่ การเตรียมความพร้อมผู้เรียน

ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ความต้องการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู ซึ่งการสร้างแนวคำถามผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ที่มีประสบการณ์เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอนทางการพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมากกว่า 10 ปี เมื่อได้รับข้อเสนอแนะนำมาปรับปรุงแก้ไข และนำไปทดลองใช้กับผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง และนำมาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามอีกครั้ง ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย

3. โปรแกรม Zoom Meeting ทำการเปิดครั้งละ 60 นาที เพื่อบันทึกเสียงและภาพของผู้ให้ข้อมูลหลักขณะที่สัมภาษณ์ การเชื่อมต่อสัญญาณอินเทอร์เน็ตมีความเสถียร ห้องที่ใช้ในขณะที่เปิด Zoom Meeting มีความเงียบ

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี เลขรับรอง PCKCN REC 04/2564 ลงวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2564 ผู้วิจัยทำการขอความยินยอมเข้าร่วมการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งการขออนุญาตสัมภาษณ์ และอัดเทปการสัมภาษณ์ ซึ่งได้ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการบันทึกเสียงทุกครั้ง อธิบายขั้นตอนการเก็บรักษาความลับของข้อมูล รวมถึงชี้แจงสิทธิและความปลอดภัยของการให้ข้อมูล หลังจากผู้ให้ข้อมูลทุกคนลงนามในเอกสารยินยอมการเข้าร่วมวิจัย (informed consent) ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลมีสิทธิถอนตัวจากโครงการวิจัยนี้ได้ตลอดเวลาเมื่อต้องการ โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ข้อมูลถูกเก็บไว้เป็นความลับและนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมและไม่สามารถอ้างอิงไปยังผู้ให้ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ครั้งละ 60 นาที เลือกวันและเวลาในการสัมภาษณ์ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) ผู้วิจัยคนที่ 1 ที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญการวิจัยเชิงคุณภาพกล่าวต้อนรับผู้ให้ข้อมูล แนะนำทีมวิจัย อธิบายรายละเอียดการวิจัย แจ้งวัตถุประสงค์และเหตุผล การสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกภาพและเสียงผ่านโปรแกรม Zoom Meeting กรณีที่ได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ขออนุญาตสัมภาษณ์เพิ่มเติม 2) ดำเนินการสนทนาในประเด็นที่ศึกษา โดยไม่ขัดจังหวะ ไม่แสดงความคิดเห็นระหว่างที่ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าประสบการณ์ ขณะที่สัมภาษณ์เมื่อมีประเด็นที่น่าสนใจและผู้ให้ข้อมูลยังอธิบายไม่ชัดเจน ผู้วิจัยใช้คำถามเจาะลึกเพื่อให้ได้ประเด็นที่มีความชัดเจนมากขึ้น 3) ผู้วิจัยคนที่ 2 และคนที่ 3 ที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์ในโปรแกรม Zoom Meeting จดบันทึกการสัมภาษณ์ หลังสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ทีมผู้วิจัยได้มีการทบทวนข้อมูลทุกครั้ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความตรงกันของข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้หากพบว่าข้อมูลที่ได้รับยังไม่สมบูรณ์ หรือยังไม่ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ทีมผู้วิจัยได้ทำการนัดสัมภาษณ์เพิ่มเติม 4) หลังการสัมภาษณ์ทีมผู้วิจัยจะถอดเทปเสียงในแต่ละวัน

เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลที่ได้รับ และนำมาปรับปรุงในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป จนข้อมูลมีความอึดตัวจึงยุติการสัมภาษณ์

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1) ความน่าเชื่อถือของข้อมูล (credibility) ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (triangulation) โดยใช้วิธีการหลากหลาย ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ และการจดบันทึก และการตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (member checks) โดยการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง เพื่อยืนยันข้อค้นพบว่าถูกต้องตามความจริง และตรวจสอบข้อค้นพบกับทีมผู้วิจัยที่มีความชำนาญในวิจัยเชิงคุณภาพตรวจสอบความตรงของข้อมูล (peer debriefing) 2) ความสามารถในการพึ่งพา (dependability) โดยนำข้อค้นพบที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ให้ผู้มีประสบการณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ การตรวจสอบข้อมูลเหมือนกับข้อค้นพบที่ผู้วิจัยค้นพบ เพื่อยืนยันผลการวิจัย 3) ความสามารถในการยืนยันข้อมูล (confirmability) ผู้วิจัยรวบรวมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ และบันทึกอย่างเป็นระบบสามารถตรวจสอบได้ตลอดการดำเนินการวิจัย ผลการวิจัยมีการยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลประกอบการนำเสนอทุกประเด็น และ 4) ความสามารถในการถ่ายโอน (transferability) ผู้วิจัยประเมินโดยผลการค้นพบสามารถอธิบายถึงการจัดการเรียนการสอนทางกายภาพในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามการรับรู้และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหาของ Colaizzi (1978) โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) เมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 เสร็จผู้วิจัยนำบทสัมภาษณ์มาถอดเทปแบบคำต่อคำ แล้วอ่านข้อมูลทั้งหมดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เข้าใจความหมายทั้งหมดที่สะท้อนวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) อ่านข้อความซ้ำอีกครั้ง หาประโยคสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมผู้นักศึกษาใช้รูปแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนทางกายภาพภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และความต้องการสนับสนุนการเรียนรู้ 3) แยกประโยคที่สำคัญออกมา ดึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ บันทึกในตาราง พร้อมทั้งใส่รหัสของผู้ให้ข้อมูลเพื่อสะดวกต่อการอ้างอิงคำให้สัมภาษณ์ 4) อ่านทำความเข้าใจความของประโยค แล้วใส่รหัสบันทึกข้อความที่ให้ความหมาย ร่วมกับวิเคราะห์ว่าข้อมูลส่วนใดยังไม่ครบถ้วน 5) นำประเด็นมาของข้อมูลที่บันทึกไว้มาจัดหมวดหมู่ แบ่งหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยสรุปความคิดรวบยอดเป็นประเด็นหลัก และประเด็นย่อย 6) นำข้อสรุปที่ได้มาบรรยายข้อสรุปอย่างละเอียดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 7) นำข้อสรุปที่ได้ทั้งหมดให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจนได้ข้อมูลที่มีความอึดตัวคือข้อมูลที่ได้มาเริ่มเป็นประเด็นที่ซ้ำ ๆ กัน และไม่มีประเด็นใหม่เกิดขึ้นเพิ่มเติม

ผลการวิจัย

การศึกษครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 ราย เป็นเพศหญิงจำนวน 22 ราย เพศชาย จำนวน 8 ราย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก 20 ราย ปริญญาโท 10 ราย มีประสบการณ์การสอนระหว่าง 28-45 ปี

การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผลการค้นพบ ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การเตรียมผู้นักศึกษาใช้รูปแบบการเรียนรู้ใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ 2) การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในช่องทางออนไลน์ 3) ความต้องการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

1. การเตรียมนักศึกษาใช้รูปแบบการเรียนรู้ใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ

การเตรียมผู้เรียนใช้รูปแบบการเรียนรู้ใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ สรุปได้ 2 ประเด็นคือ 1) การเตรียมนักศึกษาเพื่อการเรียนออนไลน์ในภาคทฤษฎี และ 2) การเตรียมนักศึกษาเพื่อการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในภาคปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้

1.1) การเตรียมนักศึกษาเพื่อการเรียนออนไลน์ในภาคทฤษฎี สถาบันการศึกษามีการเตรียมความพร้อมนักศึกษาโดย 1) เตรียมความพร้อมทางกายภาพ ได้แก่ การจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โปรแกรมที่ใช้ในการเรียนการสอนออนไลน์ การสืบค้นข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการสอบทางออนไลน์ 2) การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ปรับวิธีคิด ดังคำพูดต่อไปนี้

“สำหรับนักศึกษามีการให้เจ้าหน้าที่โสต เตรียมความพร้อมในการใช้สื่อ ทั้งอาจารย์และนักศึกษา” (อาจารย์, IDA1)

“การจัดอบรมการเตรียมนักศึกษาในการใช้อุปกรณ์ในการเรียน เช่น Zoom Meet และสอนเรื่อง จริยธรรมในการทำข้อสอบผ่านออนไลน์” (อาจารย์, IDA3)

“.....มีการสอนให้นักศึกษาสามารถสืบค้นและเลือก evidence base ที่สามารถนำไปใช้ได้ มีการอบรม IT ให้นักศึกษาเพื่อเตรียมการสอนออนไลน์” (อาจารย์, IDA9)

“การเรียนทฤษฎีใช้ระบบการเรียนออนไลน์ที่เรียกว่า และระบบ เตรียมนิสิตเรื่องการเข้าระบบ เพื่อการเช็คชื่อนิสิต ตอนเย็นคนบดีจะพบนิสิตทุกเย็นเพื่อสอบถามปัญหา อุปสรรค” (ผู้บริหาร, IDA11)

“นักศึกษามีความเครียด เพราะเมื่อเรียนออนไลน์เขามีประสบการณ์น้อย ดังนั้น ต้องเติมทัศนคติ ว่าเขาสามารถแสวงหาความรู้ได้เพิ่มเติมอย่างไร การเรียนออนไลน์ทำให้เขาเกิดสมรรถนะเพิ่มเติมได้อย่างไรเปลี่ยนวิกฤตเป็นโอกาส” (ผู้บริหาร, IDA14)

1.2) การเตรียมนักศึกษาเพื่อการฝึกปฏิบัติงานในภาคปฏิบัติ

สถาบันการศึกษามีการเตรียมความพร้อมนักศึกษา โดย 1) การเสริมความรู้และทักษะปฏิบัติดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์โควิด-19 โดยการจัดอบรมเสริมความรู้ในการป้องกันและดูแลผู้ป่วยโควิด และ 2) การสร้างภูมิคุ้มกันให้ได้รับวัคซีน การคัดกรองป้องกันการติดเชื้อของนักศึกษา ดังคำพูดต่อไปนี้

“ก่อนเกิดสถานการณ์ วิทยาลัยเชิง IC โรงพยาบาล มาสอนการป้องกันตัว และการดูแลผู้ป่วย และรพ.มีการนำอุปกรณ์บางอย่าง เช่น ชุด PPE มาใช้ในการลงใส่ ซึ่งนักศึกษามีความมั่นใจมากขึ้นในการฝึกงาน มีความตื่นตัวมากขึ้น นักศึกษาได้รับการฉีดวัคซีนจากโรงพยาบาลทุกคน การเตรียมความรู้ วิทยาลัยมีความมั่นใจในการขึ้นฝึก และอาจปรับรูปแบบการฝึกหลากหลายมากขึ้น เช่น ไม่ขึ้นทุกวัน แต่ปรับมา conference มาเรียน SBL เนื่องจากวิทยาลัยมีอาจารย์บางส่วนที่ผ่านการอบรมจากบริษัทที่สร้าง scenario ซึ่งทุกวิทยาลัยในภาค.....อาจใช้ร่วมกัน และในบางหัตถการอาจต้องมีการฝึกจริงร่วมด้วย” (ผู้บริหาร, IDA9)

“สอดคล้องให้นักศึกษาเรื่องความรู้ทฤษฎีมากกว่า แต่ยังไม่ให้นักศึกษาฝึก และทำการตรวจ PCR ก่อนขึ้นฝึก เพราะเราส่ง 3 แหล่งฝึก มาตรการจะไม่เหมือนกันเราจะประกาศย้าให้นักศึกษาทำตาม มาตรการของแหล่งฝึก บางรพ.ใช้ PCR บางรพ. ใช้ rapid test (อาจารย์, IDA11)

“.....มีการให้ความรู้ในการดูแลตนเอง การเตรียมเรื่องวิธีการเรียนออนไลน์ แต่ความรู้เรื่อง สมรรถนะการดูแลผู้ป่วยเป็นลักษณะเสริม โดยการเชิญจาก สสจ. มาให้ความรู้ และการเตรียม นักศึกษาในการช่วยคัดกรองความเสี่ยง อาจมีนอโรงพยาบาลมาช่วยในการคัดกรองร่วมกับทีมกิจการนักศึกษา ทั้งหมดทุกชั้นปี ในส่วนของการคัดกรองทีมกิจการจะให้นักศึกษาแจ้ง timeline มาทีมงานกิจการนักศึกษา อ.ที่ดูแลเด็กฝึกจะให้เด็กแจ้งทันที ใช้วิธีการคุยกันและบอกกันเวลาเมื่อพบปัญหา และข้อมูลความเสี่ยงจะทำในทุกชั้นปี” (อาจารย์, IDA4)

2. การจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในช่องทางออนไลน์

สถาบันการศึกษาได้ปรับเปลี่ยนกิจกรรมหรือรูปแบบการเรียนการสอนใหม่ทั้งการเรียนในห้องเรียน และการฝึกปฏิบัติการพยาบาลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ดังต่อไปนี้

2.1) การเรียนรู้ทางออนไลน์ (Online learning)

สถานศึกษาบางแห่งได้จัดการเรียนการสอนภาคทดลองทางออนไลน์โดยจำกัดจำนวนผู้เรียนตามความเหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้สูงสุด ดังคำพูดต่อไปนี้

“.....ภาคทฤษฎีเป็นการเรียนออนไลน์.....ทำสื่อการสอนให้ทันสมัย อันนี้จะเป็นการลงทุนโปรดักชันเฮาส์ที่จะต้องมีการลงทุนจากมหาวิทยาลัย ... ตอนนี้อยู่ที่การใช้การถ่าย clip ในห้องปฏิบัติการ บาง session อาจารย์เป็นผู้สาธิต ถ่ายทอดให้นักศึกษาดูผ่านทาง virtual และพยายามไม่ให้มีกิจกรรมเยอะ มีการจัดทีมที่คอยช่วยเหลือ ห้องเรียนแทบไม่ได้ใช้ มีการปรับห้องเรียนมาเป็น studio” (ผู้บริหาร, IDA15)

“.....การเรียน lab ออนไลน์ ก็จะทำให้นิสิตเข้ามา ไม่เกิน 40 คน ไม่เกิน 10 ห้อง ก็กำหนดไว้ว่าอาจารย์ 1 คน ดูแลนิสิตไม่เกิน 7-8 คน ก็จะสามารถจัดการเรียนการสอน lab ได้.... แต่ในขณะเดียวกันการสอนออนไลน์ของการปฏิบัติก็ไม่ได้ ถึงแม้ว่าจะมี Scenarios เรื่องราวที่สสม case ต่าง ๆ ก็ไม่เท่ากับที่ไปเจอเอง แต่อาจารย์ก็มี case มีภาพ มีกรณีศึกษาที่อาจารย์เก็บไว้ ทำให้เราเกิดการเรียนออนไลน์ที่ดี” (ผู้บริหาร, IDA12)

2.2) การเรียนรู้ในสถานการณ์เสมือนจริง (Simulation learning)

ผู้สอนจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาคปฏิบัติให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติทักษะที่จำเป็นบางส่วนในห้องปฏิบัติการเสมือนจริง ตามสภาพความพร้อมของสถานศึกษาและบริบทของหัวข้อการเรียนรู้โดยบุคลากรที่อยู่ในสถานการณ์จริง เช่น พยาบาลพี่เลี้ยง อสม. หรือบุคลากรอื่น ๆ ในแหล่งฝึกภาคปฏิบัติเข้ามามีส่วนร่วมสอนในห้องปฏิบัติการ ดังคำพูดต่อไปนี้

“...ทีมวิชาการและหัวหน้าสาขามีการประชุมปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับการปรับการเรียนการสอนที่เน้นปรับเน้นในห้องปฏิบัติการมากขึ้น ...” (อาจารย์, IDA8)

“.....ดก่อนฝึกและปรับให้มีการเรียนในห้องปฏิบัติการแทนและให้พี่เลี้ยงหรือบุคลากรในแหล่งฝึกมีส่วนร่วม ทั้งนี้การเรียนการสอนพยายามปรับให้สอดคล้องกับบริบท เช่น รายวิชาชุมชนมีการให้ อสม. เข้ามาช่วยสอนโดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน” (ผู้บริหาร, IDA1)

“.....วิชาปฏิบัติการรักษาโรคเบื้องต้น.....บาง case ที่ไม่ได้ก็จะมาทำ Lab เพิ่มเติมให้ได้ตามประสบการณ์ที่ต้องการเป็น Requirement ตัวสุดของวิชานั้น.... เช่น case เย็บแผล ก็ลองเอาหมูมาให้ให้นักศึกษาฝึกเย็บแผล ที่ห้องเรียน.....เราต้องการฝึกทักษะการเย็บแผลและการทำความสะอาดเพื่อให้ได้เหมือนจริงดีกว่าเป็นการใช้หุ่นที่มันไม่ยืดหยุ่นเวลาเย็บแผลนะคะตอนนั้นก็เลยใช้หมู มีหนังหลายชั้นคะ มันก็จะเย็บแผลได้หลายครั้งแล้ว...บางวิชาที่ไปคุณใช้ได้ข้อมูลมาแล้วก็.....มาทำ Lab Sim ในการพยาบาล เช่น สุนัขศาสตร์ ฝึกทำคลอด case ที่มีผลตรวจไม่ติด covid แนนอนแล้ว.... แต่ case ไหนที่ไม่มีผลโควิดเนี่ยก็ไม่ได้ฝึกอาจารย์ก็จะจัดทำเป็น Lab Sim แบบอย่างในเรื่องของการพยาบาลระยะคลอดคะ” (อาจารย์, IDA15)

“.....ภาคปฏิบัติฝึกปฏิบัติ ทั้งบ้านบางแค โรงพยาบาลต่างจังหวัด งดการฝึก แต่ใช้ห้องเรียนเสมือนจริง ซึ่งห้องยังไม่สมจริง” (ผู้บริหาร, IDA6)

2.3) การฝึกปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จำลองเสมือนจริงระดับสูงและการพยาบาลผ่านเครื่องมือสื่อสารหรือแอปพลิเคชัน

ลักษณะของการฝึกในสถานการณ์จริงในแหล่งฝึกเป็นการฝึกให้การพยาบาลโดยตรง แต่ลดระยะเวลาที่จะให้บริการแบบเผชิญหน้ากับผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ และเพิ่มเวลาเรียนรู้ในรูปแบบอื่น เช่น การประชุมปรึกษา การฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วยจริงโดยการโทรศัพท์ หรือใช้เครื่องมือสื่อสารหรือแอปพลิเคชัน ในการสอบถามอาการ และให้ข้อมูลคำแนะนำการปฏิบัติตัว ดังคำพูดต่อไปนี้

“.....มีการประชุมในอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทั้ง 5 สาขา แล้วก็ลดในเรื่องของการไปขึ้นฝึกปฏิบัติงานหมายถึงระยะเวลาที่จะอยู่บนคลินิกหรืออยู่ในชุมชนนั้นนะคะ ตรงนี้ก็จะมีการคุยเป็นสาขาว่าจะปรับการเรียนการสอนยังไงนะคะเช่นบางวิชาที่ไปคุณใช้ได้ข้อมูลมาแล้วก็ช่วงบ่ายก็จะมา Conference” (อาจารย์, IDA15)

“.....ในภาคปฏิบัติยังไม่กระทบเพราะ รพ.ยังเปิดโอกาสให้ขึ้นปฏิบัติงานแต่ในส่วนของชุมชน อาจใช้วิธีการเยี่ยมบ้านโดยการโทรศัพท์แทน” (อาจารย์, IDA4)

“....วิชาชุมชน Virtual learning ใช้โทรศัพท์เยี่ยมบ้าน” (ผู้บริหาร, IDA12)

“.....ช่วงที่ยังมีการฝึกอบรมยังให้ฝึกครั้งวัน รอบบ่ายมา conference เพื่อลดการติดเชื่อวิธีการเรียนนักศึกษามีส่วนร่วมในการปรับปรุงแบบโดยปรับให้คนในครอบครัวมีส่วนร่วมในการเรียน เช่น วิชาการพยาบาลสู่ศาสตร์ ให้คนที่บ้านเป็นคนท้อง นักศึกษาเป็นพยาบาล อาจารย์ตรวจการดูแลทางออนไลน์ หรือ วิชาผู้ใหญ่ผู้สูงอายุ นักศึกษาหาญาติพี่น้องมาที่เป็นผู้ช่วยในการเรียน” (ผู้บริหาร, IDA12)

3. ความต้องการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

สถาบันการศึกษามีความต้องการสิ่งสนับสนุน 3 ประการ ได้แก่ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทางออนไลน์ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ในสถานการณ์เสมือนจริง และสิ่งสนับสนุนการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1) ความต้องการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทางออนไลน์

การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ สถาบันการศึกษาควรมีความพร้อมของสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทางออนไลน์ ได้แก่ 1) อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โปรแกรมและสัญญาณอินเทอร์เน็ต และ 2) บุคลากรชำนาญการสอนและการจัดทำสื่อออนไลน์ ดังนี้

3.1.1) ความพร้อมของอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โปรแกรมและสัญญาณอินเทอร์เน็ต

พบว่า สถาบันการศึกษาบางแห่งมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ โดยจัดทำแผนการจัดซื้อครุภัณฑ์ล่วงหน้าก่อนเกิดสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ดังคำพูดต่อไปนี้

“.....ก่อนการระบาด เราได้ซื้อแอปพลิเคชัน พยายามที่จะเขียนหลักสูตรการเรียนออนไลน์.....จึงมีแผนที่จะซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เราจึงมีความพร้อมมากที่จะสอนออนไลน์ และเมื่อมีการระบาดเราก็จะออนไลน์ได้อย่างสนุกสนาน โดยไม่ต้องกังวล เช่น Zoom web....” (ผู้บริหาร, IDA12)

แต่บางสถาบันมีปัญหาการเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตเนื่องจากสัญญาณไม่แรงเพียงพอ การอยู่ในพื้นที่สัญญาณอินเทอร์เน็ตส่งไปไม่ถึง มีปัญหาค่าใช้จ่ายในการเช่าสัญญาณอินเทอร์เน็ตและขาดอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ สถาบันการศึกษาแก้ไขโดยจัดหาสถานที่เรียน สนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็นให้อาจารย์และนักศึกษา ปรับปรุงระบบเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ประสานขอใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตจากหน่วยงานใกล้เคียงและให้นักศึกษามาอยู่วิทยาลัยเพื่อใช้อุปกรณ์และสัญญาณอินเทอร์เน็ตเรียนออนไลน์ ดังคำพูดต่อไปนี้

“.....ส่วนใหญ่บ้านอยู่ตามพื้นที่พักบนเขา บนดอย กระทบต่อการเรียนออนไลน์ วิทยาลัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์การใช้อินเทอร์เน็ตของอนุญาต อบต. สสจ. ให้นักศึกษา นาน ๆ ไป พ่อแม่ ไม่ไหว เพราะบางรายต้องพาลูกจากเขา 40-50 กิโลเมตร มาเรียนออนไลน์ วิทยาลัยเลยต้องอนุญาตให้นักศึกษาเข้ามาอยู่วิทยาลัย” (ผู้บริหาร, IDA8)

“ มีการสำรวจนักศึกษาในกลุ่มที่ไม่มีคอมพิวเตอร์ในการเรียน หรือมีปัญหาความเร็วอินเทอร์เน็ตเพื่อจัดหาคอมพิวเตอร์และอนุญาตให้เข้ามาเรียนในวิทยาลัยได้” (ผู้บริหาร, IDA1)

..... แม้ว่ามหาวิทยาลัยจะให้ sim กับนักศึกษาแต่ก็ยังมีปัญหาในเรื่องอุปกรณ์ เพราะมหาวิทยาลัยประกาศให้มี 2 device ในการสอบเพื่อป้องกันทุจริต แต่นักศึกษาบางคนไม่มี คณะจึงให้ยืม iPad notebook...” (อาจารย์, IDA6)

“...ต้องการมหาวิทยาลัยสนับสนุนการใช้ Zoom หรือ Meet จะได้ไม่หลุดบ่อย เพราะถ้าเราใช้ของเราเองมีปัญหาหลุดบ่อย...” (อาจารย์, IDA12)

“...มีปัญหาเรื่องการออนไลน์เพราะนักศึกษาบางคนไม่พร้อมจ่าย วิทยาลัยซื้อ Sim มีคนบริจาคเครื่องคอม นักศึกษาบางคนไม่พร้อมเรียน วิทยาลัยให้มาเรียนที่วิทยาลัย” (อาจารย์, IDA9) “

3.1.2) บุคลากรชำนาญการสอนและการจัดทำสื่อออนไลน์

สถาบันการศึกษาได้จัดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยสนับสนุนอาจารย์ทั้งในด้านการใช้โปรแกรมระบบออนไลน์ และการจัดทำสื่อการสอนและกิจกรรมที่หลากหลายในช่วงที่มีการสอนออนไลน์เป็นระยะเวลานาน ดังคำพูดต่อไปนี้

“..อยากให้วิทยาลัย ส่งเสริมสนับสนุน สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เจ้าหน้าที่มาช่วยสนับสนุนการใช้สื่อต่าง ๆ” (อาจารย์, IDA15)

“...ช่วงแรกการระบาด อาจารย์มีปัญหาเรื่อง การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน การใช้ Meet การใช้ Zoom มีทีมเทคโนโลยีมาสอนเพิ่มความเชี่ยวชาญของอาจารย์ และทีมเทคโนโลยีในการช่วยแก้ไขเมื่อพบปัญหาขณะที่อาจารย์มีการเรียนการสอนและการสอบ” (อาจารย์, IDA4)

“...การระบาดช่วงรอบแรกอาจารย์ส่วนใหญ่อยากให้มีการจัดเจ้าหน้าที่ประจำห้องเรียนห้องละ 1 คน ในช่วงแรกต้องมาช่วยเปิดห้องเรียนออนไลน์ รวมถึงช่วยผลิตสื่อการสอน” (อาจารย์, IDA7)

“...มีการอบรมการสอนออนไลน์ เช่น การทำ clip ฝ่าย IT คณะมีแผนการช่วยเหลืออาจารย์กรณีที่มีอาจารย์สอน ออนไลน์จะมีแผนว่าติดต่อใครได้ และให้ยืมอุปกรณ์ และการอบรมการปรับวิธีการเรียนการสอน...” (อาจารย์, IDA6)

3.2) ความต้องการอุปกรณ์และสื่อการเรียนเสมือนจริงใน simulation lab

สถาบันการศึกษาได้จัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้เสมือนจริงให้นักศึกษาได้เรียนในภาคทดลอง ตั้งแต่ก่อนการระบาดของโรคโควิด-19 แล้ว และได้จัดการเรียนรู้ในสถานการณ์เสมือนจริงเพิ่มมากขึ้นแทนการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงตามที่กล่าวมาแล้ว สถาบันการศึกษาบางแห่งมีความพร้อมทั้งสถานที่และความเพียงพอของสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ แต่บางสถาบันยังมีข้อจำกัดและต้องการการสนับสนุนในการจัดหาครุภัณฑ์การศึกษาและการปรับปรุงห้องปฏิบัติการให้เสมือนจริง เช่น หุ่นฝึกปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง เพื่อให้มีห้องปฏิบัติการเสมือนจริงที่ได้มาตรฐานส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำพูดต่อไปนี้

“.....เรามีความพร้อม เพราะมี Sim ในสมัยแรก ๆยังไม่เป็นอุปสรรค แต่ก็พยายามที่จะหาวิธีการที่จะจัดการเรียนการสอนให้ได้ดีที่สุดการเรียน Sim ต่าง ๆ เราก็พยายามซื้อให้มากขึ้นอีก...” (ผู้บริหาร, IDA12)

“....งคการฝึกแต่ใช้ห้องเรียนเสมือนจริง ซึ่งห้องยังไม่สมจริงยังรอกระบวนการดำเนินการ ตอนนี้ใช้ห้อง Sim เยอะ และใช้หอพักเพิ่มเติม...” (ผู้บริหาร, IDA6)

“.....อยากให้มีการสนับสนุนเรื่องการทำห้อง Lab ที่เป็นห้องเฉพาะทางแต่ละสาขา และให้เป็นห้อง Lab ที่ได้มีรูปแบบ มีความสมบูรณ์แบบมากขึ้น” (อาจารย์, IDA10)

“....ต้องการให้สนับสนุนเรื่อง การปรับปรุงห้องปฏิบัติการเสมือนจริงที่สมบูรณ์มากขึ้น เช่น ความเพียงพอของหุ่น ซึ่งปัจจุบันเรามีหุ่นที่ยังน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนนักศึกษา มาตรฐานของห้องปฏิบัติการ” (ผู้บริหาร, IDA1)

3.3) ความต้องการอุปกรณ์ป้องกันการแพร่เชื้อในการฝึกปฏิบัติงานจริง

การจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์จริงให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติการดูแลผู้ป่วยในโรงพยาบาล และในชุมชน สถาบันการศึกษาได้สนับสนุนในช่วงการเตรียมการก่อนฝึกให้นักศึกษาและอาจารย์ได้รับวัคซีนครบ และสนับสนุนอุปกรณ์ป้องกันการสัมผัสเชื้อ รวมทั้งการประสานจัดหาสถานที่และผู้ช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ และในบางแห่งให้นักศึกษาตรวจหาเชื้อก่อนขึ้นฝึก ดังคำพูดต่อไปนี้

“.....ในส่วนของการปฏิบัติ เพราะแหล่งฝึกขอให้นักศึกษา Swab ก่อนการฝึก ซึ่งต้องออกค่าใช้จ่ายเอง....” (ผู้บริหาร, IDA1)

“...ตอนนี้ก็พยายามทุกช่องทางที่จะหาวัคซีนให้ฉีดให้อาจารย์ได้รับวัคซีน เป็นสิ่งที่ดี หรือ swob ก่อนการฝึกก็ต้องทำ” (ผู้บริหาร, IDA12)

“.....ต้องการให้ช่วยเหลือเรื่อง Mask ให้กับนักศึกษาก่อนปฏิบัติงานวันละ 1 ชิ้น ของอาจารย์ก็ให้ mask เช่นเดียวกันอาจจะซื้อ N95 ให้อาจารย์ ส่วนของอย่างอื่น ๆ สนับสนุนหมดแล้ว” (อาจารย์, IDA4)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

การจัดการเรียนการสอนทางโรงพยาบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมนักศึกษาใช้รูปแบบการเรียนการสอนใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 2) การจัดการเรียนการสอนทางโรงพยาบาลภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในช่องทางออนไลน์ และ 3) ความต้องการสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

การเตรียมความพร้อมนักศึกษาใช้รูปแบบการเรียนการสอนใหม่ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการเรียนของนักศึกษา เนื่องจากนักศึกษาต้องมีการปรับวิธีการเรียนเป็นช่องทางออนไลน์ การเตรียม

ความพร้อมจึงต้องมีการเตรียมอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมกับการเรียนออนไลน์ มีการแนะนำโปรแกรมที่ใช้ในการเรียนออนไลน์ การสืบค้นข้อมูลทางออนไลน์เพื่อใช้ในการเรียน วิธีการสอบออนไลน์ รวมถึงการปรับวิธีการคิด ทักษะในการเรียนและเพื่อให้ให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจในวิธีการเรียน และประสบความสำเร็จการเรียนออนไลน์ สอดคล้องกับ Ali (2016) กล่าวว่า ความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา รวมถึงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องใช้ในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ดี สำหรับการเตรียมความพร้อมในภาคปฏิบัติในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาซึ่งเป็นสถานการณ์การแพร่ระบาดใหม่ และเป็นการแพร่ระบาดครั้งใหญ่ที่มีความรุนแรงของโรคกระจายอย่างรวดเร็ว การมีองค์ความรู้และทักษะในการดูแลสุขภาพ การได้รับวัคซีนและการคัดกรองการป้องกันการติดเชื้อจะช่วยให้ นักศึกษาสามารถป้องกันตนเองได้ดี เมื่อต้องมีการฝึกภาคปฏิบัติ เช่นเดียวกับคณะพยาบาลศาสตร์ บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มีการเตรียมนักศึกษาก่อนการฝึกภาคปฏิบัติวิชาวินิจฉัยการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ นักศึกษาได้รับความรู้ในการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโคโรนา การสวมเครื่องป้องกันที่ถูกต้อง ได้รับ วัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 และต้องมีการกักตัวก่อนการฝึกปฏิบัติเป็นระยะเวลา 14 วัน (กิตติพงษ์ พลทิพย์ และคณะ, 2565)

สำหรับการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในช่องทางออนไลน์ ได้แก่ การเรียนรู้ออนไลน์ การเรียนรู้ในสถานการณ์เสมือนจริง และการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จำลองเสมือนจริงระดับสูง และการพยาบาลผ่านเครื่องมือสื่อสารหรือแอปพลิเคชัน สะท้อนให้เห็นว่า ช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ สามารถนำเข้ามาผนวกกับการเรียนการสอนเพื่อยังคงให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับทัชมาศ ไทยเล็ก และคณะ (2566) กล่าวว่า การต้องเว้นระยะห่างทางสังคม ทำให้การเรียนการสอนต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์การแพร่ระบาด การใช้อินเทอร์เน็ตและสื่อออนไลน์เป็นอีกช่องทางที่เหมาะสมในการจัดการกับปัญหา เช่น การนำ Microsoft team (MST) หรือ ZOOM มาใช้ในการบรรยายภาคทฤษฎี การฝึกปฏิบัติบนคลินิก (Clinical practice) การฝึกปฏิบัติด้วยตนเองด้วยบทเรียนออนไลน์ รวมถึงการฝึกภาคปฏิบัติผ่านช่องทางออนไลน์ (อารี ชิวเกษมสุข, 2564) ในส่วนของการฝึกภาคปฏิบัติในสถานการณ์แพร่ระบาดถือว่าเป็นความท้าทายในการจัดการเรียนการสอนเนื่องจากวิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ให้บริการแก่ผู้ป่วย ทักษะปฏิบัติจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่นักศึกษาต้องปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมก่อนจบการศึกษา การเรียนในห้องปฏิบัติการเสมือนจริง รวมถึงการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จริงและการฝึกปฏิบัติการพยาบาลทางไกลผ่านเครื่องมือสื่อสารหรือแอปพลิเคชันจึงเป็นทางเลือกที่หลายสถาบันการศึกษาทางการพยาบาลนำมาใช้เพื่อให้นักศึกษาฝึกทักษะทางการพยาบาล สอดคล้องกับการศึกษาของพิมพกา ปัญญาใหญ่ และพินุช ลาเซอร์ (2564) ที่พบว่า นักศึกษาสามารถเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ แสดงออกถึงความเอื้ออาทร ปฏิบัติทักษะได้ทั้งสถานการณ์จำลองก่อนฝึกปฏิบัติและในสถานการณ์จริงขณะฝึกปฏิบัติ เช่นเดียวกับการศึกษาของอารยา เจริญกุล และแสงเดือน พรหมแก้วงาม (2564) ที่พบว่า การเรียนการสอนออนไลน์แบบผสมผสานมีความเหมาะสมสำหรับการสอนภาคปฏิบัติในยุคปกติใหม่

ช่วยเตรียมความรู้สำหรับการฝึกปฏิบัติ นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติได้ และส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความต้องการสนับสนุนการเรียนรู้ ได้แก่ ความต้องการสนับสนุนการเรียนรู้ทางออนไลน์ ความต้องการสนับสนุนการเรียนรู้ในสถานการณ์เสมือนจริงในห้องปฏิบัติการหุ่นจำลองเสมือนจริง ขั้นสูง และความต้องการอุปกรณ์ป้องกันในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จำลองเสมือนจริง ระดับสูง สะท้อนให้เห็นถึงความพร้อมของสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่ยังจำกัดและมีบุคลากรที่มีความชำนาญในการเรียนการสอนออนไลน์ที่ยังไม่เพียงพออาจเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดที่ทำให้ความต้องการในการใช้สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกันกับการเตรียมความพร้อมนักศึกษาและวิธีการเรียนที่จะทำให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียนและบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้โดยเฉพาะสิ่งสนับสนุนในห้องปฏิบัติการเสมือนจริงเนื่องจากเป็นสถานที่ในการฝึกทักษะปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาของขวัญตา บุญวาศ และคณะ (2565) ที่ประเมินความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้อินสถานการณ์จำลองเสมือนจริงพบว่า อาจารย์มีความต้องการด้านสิ่งสนับสนุนในสถานการณ์จำลองเสมือนจริงลำดับแรก เช่นเดียวกับวีรชนก กลิ่นชาติ และคณะ (2562) พบว่า การมีสื่อวีดิทัศน์ มีคอมพิวเตอร์ที่เพียงพอ มีหุ่นจำลองและมีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษาและทักษะการพยาบาลช่วยเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สถาบันการศึกษาพยาบาล ควรปรับปรุงแบบการเรียนการสอน เช่น รูปแบบการเรียนรู้แบบออนไลน์ ผ่านแอปพลิเคชัน การเรียนรู้ในสถานการณ์เสมือนจริง เป็นต้น เพื่อให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตใหม่
2. สถาบันการศึกษาพยาบาล ควรจัดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ตสำหรับการเรียนออนไลน์ ห้องเรียนสถานการณ์เสมือนจริงใน (Simulation Lab) และอุปกรณ์ในการฝึกปฏิบัติงานจริง เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ และทำให้นักศึกษาเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาประสบการณ์การเรียนการสอนในมุมมองของนักศึกษาพยาบาล เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอน
2. ควรศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนทางการพยาบาลภาคปฏิบัติโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนภาคปฏิบัติกรณีมีแพร่ระบาดใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนากำลังคนด้านการพยาบาล: การผลิต การกระจาย การธำรงรักษาเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์การระบาดของโรคระบาดใหญ่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง สถานศึกษาในสังกัดและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ปิดทำการด้วยเหตุผลพิเศษ*.
- กิตติพงษ์ พลทิพย์, จีรวรรณ ขาประดิษฐ์, วณิกา ชัยศิริทรัพย์, ชุมศรี ต้นเกตุ, สุพัตรา เขาวัว, และวิราพร สืบสุนทร. (2565). การจัดการเรียนการสอนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในสถานการณ์โรคระบาดโควิด 19. *วารสารพยาบาลและสาธารณสุข มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*, 1(1), 15-20.
- ขวัญตา บุญวาศ, โสภา รักษาธรรม, สุทธนันท์ กัลละ, และมณูชพาณี ขำวงศ์. (2565). การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง ในยุคสังคมปกติวิถีใหม่ของคณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันพระบรมราชชนก. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 32(3), 66-79.
- ทัชมาศ ไทยเล็ก, ปราณี คำจันทร์, และศมนนันท์ ทศนีย์สุวรรณ (2566). การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019:กรณีศึกษารายวิชาการวิจัยเบื้องต้นทางการพยาบาล. *วารสารวิจัยทางการพยาบาล การผดุงครรภ์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ*, 43(2), 84-97.
- พิมพ์ภา ปัญญาใหญ่, และพริณัฐ ลาเซอร์. (2564). การออกแบบการเรียนรู้ในยุคโควิด-19 ให้มีประสิทธิภาพ: ถอดบทเรียนการจัดการเรียนการสอนปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ สสอท*, 3(3), e2681.
- รัชนก กลิ่นชาติ, บุศริน เอี้ยวสีหยก, ธีสมน นามวงศ์, ภโวทัย พาสนาโสภา, และสุมาลี ราชนิม. (2562). การพัฒนาห้องปฏิบัติการพยาบาลที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, 30(1), 188-199.
- อมร ลีลารัศมี. (2563). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อ COVID-19 จากเชื้อไวรัส SARS-CoV-2*. แพทยสภา. <https://tmc.or.th/covid19/download/pdf/tmc-covid19-19.pdf>
- อารยา เจริญกุล, และแสงเดือน พรหมแก้วงาม. (2564). ประสบการณ์การเรียนการสอนออนไลน์วิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ 2 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019: กรณีศึกษา. *วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย*, 14(2), 264-282.

- อารี ชีวเกษมสุข. (2564). การจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลด้วยการเรียนรู้แบบผสมผสานในยุคความ
ปกติใหม่. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, 37(1), 25-37.
- Ali, W. G. M. (2016). Nursing students' readiness for e-Learning experience. *Gynecology &
Obstetrics*, 6, 1-6. doi:10.4172/2161-0932.1000388
- Colaizzi, P. F. (1978). Psychological research as a phenomenologist views it. In R. S. Valle &
M. King (Eds.), *Existential-phenomenological alternatives for psychology* (pp. 48-71).
Oxford University Press.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1989). *Fourth generation evaluation*. Sage.
- Morin K. H. (2020). Nursing education after COVID-19: Same or different? *Journal of clinical
nursing*, 29(17-18), 3117–3119. <https://doi.org/10.1111/jocn.15322>
- Sadeghi Mahalli, N, Rad, M., Nematifard, T., & Khaki, S. (2020). The challenges of virtual
education in nursing before and after COVID-19. *A Systematic Review*, 1(3), 810-990.
- Tolyat, M., Abolfazl Vagharseyyedin, S., & Nakhaei, M. (2022). Education of nursing profession
amid COVID-19 Pandemic: A qualitative study. *Journal of Advances in Medical
Education & Professionalism*, 10(1), 39–47.
<https://doi.org/10.30476/JAMP.2021.90779.1422>